

TOIMINTAKERTOMUS 2020 / Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointipalvelut TULOSLASKELMA							
	TA2020	TA muutos	Muutettu TA	Toteuma	Ylitys / alitus	Tot %	TP2019
TOIMINTATUOTOT							
Myyntituotot	354 479	0	354 479	417 114	-62 635	117,7	677 510
Maksutuotot	745 856	0	745 856	596 178	149 678	79,9	758 753
Tuet ja avustukset	392 957	0	392 957	505 633	-112 676	128,7	225 595
Vuokratuotot	109 500	0	109 500	60 673	48 827	55,4	174 154
Muut toimintatuotot	69 136	0	69 136	3 372	65 764	4,9	4 282
TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ	1 671 928	0	1 671 928	1 582 971	88 957	94,7	1 840 294
TOIMINTAKULUT							
Henkilöstökulut							
	-12 908						
Henkilöstökulut	591	0	-12 908 591	-12 764 350	-144 241	98,9	-13 036 339
Palvelujen ostot	-3 526 371	0	-3 526 371	-3 152 716	-373 655	89,4	-3 440 543
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-500 027	0	-500 027	-437 565	-62 462	87,5	-454 928
Avustukset	-1 053 917	0	-1 053 917	-863 949	-189 968	82,0	-1 036 320
Vuokrakulut	-3 195 843	0	-3 195 843	-3 067 011	-128 832	96,0	-2 827 246
Muut toimintakulut	-50 202	0	-50 202	-40 901	-9 301	81,5	-65 718
	-21 234						
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	951	0	-21 234 951	-20 326 492	-908 459	95,7	-20 861 094
	-19 563						
TOIMINTAKATE	023	0	-19 563 023	-18 743 520	-819 503	95,8	-19 020 800
Poistot ja arvonalentumiset							
Poistot ja arvonalentumiset	-418 306	0	-418 306	-530 708	112 402	126,9	-413 746
Laskennalliset erät	-442 160	0	-442 160	-336 579	-105 581	76,1	-358 473
	-20 423						
TILIKAUDEN TULOS	489	0	-20 423 489	-19 610 808	-812 681	96,0	-19 793 019

KATERAPORTTI

	TA2020	TA2020 muutos	Muutettu TA2020	Toteuma	Ylitys/ alitus	TOT%
Hyvinvointipalvelut						
Hyvinvointipalveluiden hallinto						
Toimintatuotot	74 832	0	74 832	206 286	-131 454	276
Toimintakulut	-347 183	0	-347 183	-500 316	153 133	144
TOIMINTAKATE	-272 351	0	-272 351	-294 030	21 679	108
Poistot ja arvonalentumiset	-648	0	-648	-1 706	1 058	263
Laskennalliset erät	-442 160	0	-442 160	-10 046	-432 114	2
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-715 159	0	-715 159	-305 781	-409 378	43
Varhaiskasvatus						
Toimintatuotot	518 277	0	518 277	462 002	56 275	89
Toimintakulut	-5 366 837	0	-5 366 837	-4 976 202	-390 635	93
TOIMINTAKATE	-4 848 560	0	-4 848 560	-4 514 200	-334 360	93
Poistot ja arvonalentumiset	-26 752	0	-26 752	-30 637	3 885	115
Laskennalliset erät	0	0	0	-91 714	91 714	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-4 875 312	0	-4 875 312	-4 636 551	-238 761	95
Kirkonkylän koulu						
Toimintatuotot	23 000	0	23 000	15 320	7 680	67
Toimintakulut	-3 178 475	0	-3 178 475	-3 172 045	-6 430	100
TOIMINTAKATE	-3 155 475	0	-3 155 475	-3 156 725	1 250	100
Poistot ja arvonalentumiset	-78 331	0	-78 331	-139 269	60 938	178
Laskennalliset erät	0	0	0	-45 081	45 081	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-3 233 806	0	-3 233 806	-3 341 074	107 268	103
Muu perusopetus						
Toimintatuotot	15 300	0	15 300	200 318	-185 018	1 309
Toimintakulut	-3 266 411	0	-3 266 411	-3 257 739	-8 672	100
TOIMINTAKATE	-3 251 111	0	-3 251 111	-3 057 421	-193 690	94
Poistot ja arvonalentumiset	-39 528	0	-39 528	-55 490	15 962	140
Laskennalliset erät	0	0	0	-51 278	51 278	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-3 290 639	0	-3 290 639	-3 164 188	-126 451	96
Yläkoulu						
Toimintatuotot	192 049	0	192 049	3 486	188 563	2
Toimintakulut	-3 692 842	0	-3 692 842	-3 465 195	-227 647	94
TOIMINTAKATE	-3 500 793	0	-3 500 793	-3 461 708	-39 085	99
Poistot ja arvonalentumiset	-103 585	0	-103 585	-112 718	9 133	109
Laskennalliset erät	0	0	0	-54 527	54 527	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-3 604 378	0	-3 604 378	-3 628 953	24 575	101

	TA2020	TA2020 muutos	Muutettu TA2020	Toteuma	Ylitys/ alitus	TOT%
Erityisopetus/Laitoskoulut						
Toimintatuotot	101 000	0	101 000	123 940	-22 940	123
Toimintakulut	-1 491 461	0	-1 491 461	-1 448 012	-43 449	97
TOIMINTAKATE	-1 390 461	0	-1 390 461	-1 324 073	-66 388	95
Poistot ja arvonalentumiset	-4 366	0	-4 366	-4 726	360	108
Laskennalliset erät	0	0	0	-30 786	30 786	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-1 394 827	0	-1 394 827	-1 359 584	-35 243	97
Lukiokoulutus						
Toimintatuotot	9 089	0	9 089	2 568	6 521	28
Toimintakulut	-1 358 108	0	-1 358 108	-1 210 172	-147 936	89
TOIMINTAKATE	-1 349 019	0	-1 349 019	-1 207 604	-141 415	90
Poistot ja arvonalentumiset	-49 569	0	-49 569	-59 436	9 867	120
Laskennalliset erät	0	0	0	-20 760	20 760	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-1 398 588	0	-1 398 588	-1 287 800	-110 788	92
Vapaa-aikapalveluiden hallinto						
Toimintakulut	-17 297	0	-17 297	-11 522	-5 775	67
TOIMINTAKATE	-17 297	0	-17 297	-11 522	-5 775	67
Poistot ja arvonalentumiset	-901	0	-901	-901	0	100
Laskennalliset erät	0	0	0	-250	250	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-18 198	0	-18 198	-12 673	-5 525	70
Kirjastopalvelut						
Toimintatuotot	12 566	0	12 566	11 228	1 338	89
Toimintakulut	-561 416	0	-561 416	-502 319	-59 098	89
TOIMINTAKATE	-548 850	0	-548 850	-491 091	-57 759	89
Poistot ja arvonalentumiset	-22 963	0	-22 963	-23 739	776	103
Laskennalliset erät	0	0	0	-8 697	8 697	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-571 813	0	-571 813	-523 526	-48 287	92
Kulttuuripalvelut						
Toimintatuotot	19 100	0	19 100	10 465	8 635	55
Toimintakulut	-191 916	0	-191 916	-170 464	-21 452	89
TOIMINTAKATE	-172 816	0	-172 816	-159 999	-12 817	93
Poistot ja arvonalentumiset	-11 689	0	-11 689	-8 356	-3 333	71
Laskennalliset erät	0	0	0	-2 185	2 185	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-184 505	0	-184 505	-170 539	-13 966	92
Oulujoki-opisto						
Toimintatuotot	468 215	0	468 215	397 306	70 909	85
Toimintakulut	-610 809	0	-610 809	-509 391	-101 418	83
TOIMINTAKATE	-142 594	0	-142 594	-112 085	-30 509	79

Poistot ja arvonalentumiset	-2 738	0	-2 738	-6 421	3 683	235
Laskennalliset erät	0	0	0	-9 779	9 779	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-145 332	0	-145 332	-128 285	-17 047	88
Nuorisopalvelut						
Toimintatuotot	31 900	0	31 900	30 695	1 205	96
Toimintakulut	-149 553	0	-149 553	-134 931	-14 622	90
TOIMINTAKATE	-117 653	0	-117 653	-104 236	-13 417	89
Poistot ja arvonalentumiset	-270	0	-270	-270	0	100
Laskennalliset erät	0	0	0	-2 305	2 305	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-117 923	0	-117 923	-106 811	-11 112	91
Liikuntapalvelut						
Toimintatuotot	206 600	0	206 600	119 357	87 243	58
Toimintakulut	-1 002 643	0	-1 002 643	-968 542	-34 101	97
TOIMINTAKATE	-796 043	0	-796 043	-849 185	53 142	107
Poistot ja arvonalentumiset	-76 966	0	-76 966	-87 041	10 075	113
Laskennalliset erät	0	0	0	-9 172	9 172	0
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-873 009	0	-873 009	-945 398	72 389	108
Hyvinvointipalvelut YHTEENSÄ						
Toimintatuotot	1 671 928	0	1 671 928	1 582 971	88 957	95
Toimintakulut	-21 234 951	0	-21 234 951	-20 326 850	-908 101	96
TOIMINTAKATE	-19 563 023	0	-19 563 023	-18 743 878	-819 145	96
Poistot ja arvonalentumiset	-418 306	0	-418 306	-530 708	112 402	127
Laskennalliset erät	-442 160	0	-442 160	-336 579	-105 581	76
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-20 423 489	0	-20 423 489	-19 611 166	-812 323	96

Toimialajohtajan katsaus

Hyvinvointipalveluiden vuoden 2020 talousarvion toteuma oli 96,0 % ja se alitti talousarvion 812 681 eurolla. Varhaiskasvatus (95%) -238 761 euroa, perusopetus (100%) -29 850 euroa, lukio (91%) -122 832 euroa ja vapaa-aikapalvelut (99%) -23 547 euroa.

Toimintatuotot toteutuivat 95,0 %:lla eli ne olivat ennakoitua pienemmät noin 88 957 euroa. Toimintatuotoista **myyntituotot** toteutuivat 118 %:lla eli ne olivat 62 635 euroa ennakoitua suuremmat. **Maksutuotot** toteutuivat 80,0 %:lla eli ne olivat noin 149 678 euroa pienemmät. **Tuet ja avustukset** toteutuivat 129 %:lla ja ne olivat arvioitua suuremmat 112 676 eurolla.

Myyntituotoista esim. kotikuntakorvaustulot pystytään aika lailla ennakoimaan oppilasmäärän perusteella, joskin Oulujoen koulun sijoitettujen oppilaiden laskutus aiheuttaa haasteen, koska laskutus ei tapahdu reaaliajassa, vaan aina vasta varainhoitovuoden lopussa. **Maksutuotoissa** näkyy poikkeustilan aika tulojen vähentymisenä. Varhaiskasvatuksessa tehtiin maksuhyvityksiä kevään osalta (lasten jääminen pois varhaiskasvatuksesta). Oulujoki-Opistossa jäi kurssimaksuja saamatta yli 70 000 euroa. Kulttuurin puolella ei pystytty järjestämään maksullisia tilaisuuksia entiseen malliin.

Koronatilanne näkyi selvästi liikuntalaitosten tulokertymissä. Varhaiskasvatuksen maksut toteutuivat (86,0%) -64 891 euroa, uimahallin (63%) -16 122, musiikkikoulun (72%) -10 876, yleissivistävä opetus/Muhos (73%) -25 306 ja kulttuuri (3%) -6 799. Tukien ja avustusten määrän kasvu näkyy mm. kunnan saamana ns. koronarahana, jota perusopetus sai yli 350 000 euroa. Avustukset lisäävät vuoden aikana osavuositarkastuksissa näkyvää toimintatuottoa ja vastaavasti pienentävät toimintatuottoa tilinpäätöksessä, kun vuoden lopussa käyttämätön osuus avustuksesta joko siirretään seuraavan vuoden talousarvioon tai palautetaan valtiolle. Valtion myöntämien avustusten käytön suunnitteluun sekä toteutukseen käytännössä on syytä kiinnittää aiempaa enemmän huomiota tulevina vuosina, jotta suuria talousarviopoikkeamia ei pääsisi syntymään, varsinkaan palautusten osalta.

Toimintakulut toteutuivat 96,0 %:lla eli alitusta muodostui 908 459 euroa. Toimintakuluista henkilöstömenot ovat talousarvion suurin menoerä (12 908 591 euroa). **Henkilöstökulut** alittuivat noin 144 241 eurolla (99,0 %). Henkilöstömenojen suurimmat alitukset olivat vakinaisten palkoissa -707 538 euroa, tuntiopettajien palkoissa -237 416 ja tunti- ja urakkapalkoissa -109 420 euroa. Suurimmat ylitykset olivat sijaisten palkoissa 534 509 euroa (397%) ja määräaikaisten palkoissa 492 618 euroa (802%).

Palvelujen ostot (3 526 371) alittuivat noin -373 655 euroa, sillä toteuma oli (89,0 %). Palvelujen ostojen suurimmat alitukset muodostuivat seuraavasti: avustukset -189 968 (82%), kuljetus -151 660 euroa (81,0%), ateria -125 807 euroa (88%) ja asiakaspalvelujen ostot kunnilta -100 319 euroa (48,0%).

Aineet, tarvikkeet ja tavarat (500 027 euroa) - alitus 62 462 euroa (88,0 %). Suurimmat alitukset muodostuivat toimisto- ja koulutarvikkeista -27 257 euroa (72,0%), muu materiaali -22 855 (70%) ja kalustosta -18 721 (58%).

Avustusten osuus oli 1 053 917 euroa ja ne toteutuivat 82,0 %:lla eli alitusta tuli 189 968 euroa. Avustuksista lasten kotihoidon tuki alittui -119 951 eurolla (83,0 %), yksityisen hoidon tuki alittui -43 407 eurolla (66,0 %) ja yksityisen hoidon tuen kuntalisä alittui -26 545 eurolla (88,0%).

Sisäiset vuokrat 3 128 086 euroa oli 96,0 % eli ne alittuivat -120 170 eurolla. Suurin alitus oli lukion vuokrassa -119 875 euroa (51,0%).

Tilinpäätökseen sisältyvät poistot 418 306 euroa olivat (127%) 112 402 euroa. **Koneet ja kalusteet** ylittivät menot 100 421 eurolla (129,0%). Em. näkyy hyvinvointipalveluiden toteumassa kokonaistuloksen heikkenemisenä. Merkittävä selittävä tekijä ylitykseen löytyy hyvinvointipalveluille hankituissa opettajien tietokoneissa, joiden poisto-aika on kolme vuotta.

Huomioitavaa on, että laskennallisten erien talousarviota vuodelle 2020 ei ole kirjattu kustannuspaikkatasolle raporteilla vaikka laskennallisten erien toteumat on kirjattu kustannuspaikkatasolle. Koko hyvinvointipalveluiden laskennallisten erien vuoden 2020 talousarvio on kirjattu kustannuspaikkaan 3000 Hyvinvointipalveluiden hallinto. Tämä vaikuttaa kustannuspaikkojen ja sitä kautta tulosalueiden tilikauden yli/alijäämä prosentteihin. Koko hyvinvointipalveluiden osalta laskennalliset erät ovat oikein. Laskennallisten erien talousarviota 2020 ei ole voitu kirjata kustannuspaikkatasolle 1.4.2020 alkaen Monetran kirjanpitoon siirtymisen vuoksi.

Suurin saatu valtionavustus vuonna 2020 oli opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustus esi- ja perusopetuksen koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseen 1.8.2020-31.7.2021, myöntämispäivä 3.7.2020, 350 830,00 euroa, käytettävä 31.7.2021 mennessä. Rahalla palkattiin neljä laaja-alaista erityisopettajaa, yksi resurssiopettaja ja kahdeksan koulunkäynninohjaajaa. Lisäksi saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustus varhaiskasvatukseen koronaviruksen (COVID-19) aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten

tasoittamiseksi lukuvuodelle 2020-2021, myöntämispäivä 3.7.2020, 20 000,00 euroa, käytettävä 31.7.2021 mennessä. Rahalla palkattiin kaksi osa-aikaista lastenhoitajaa. Opetushallitus myönsi avustusta lukiolle hankkeelle etäopetuskevään jälkeiset tukitoimet lukuvuonna 2020-2021 18 050 €. Valtion erityisavustus lukiokoulutukseen koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseksi. Rahaa käytettiin erityisopettajan ja opinto-ohjaajan ohjaustyöhön.

Lisäksi saatiin valtion erityisavustusta koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen esi- ja perusopetuksessa 2019, myöntämispäivä 12.4.2019, 73 000 euroa, käytettävä 31.12.2020 mennessä. Rahaa on käytetty laaja-alaisen erityisopettajan, kahden koulunkäynninohjaajan sekä esiluokan tuntiopettajan palkkaamiseen

Varhaiskasvatukseen saatiin valtionavustus Innovatiivisten ja monipuolisten oppimisympäristöjen edistäminen varhaiskasvatuksessa, myöntämispäivä 5.6.2018, 52 000 euroa, käytettävä 30.6.2020 mennessä. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää oppimisympäristöjä ja niissä käytettävää teknologiaa yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa. Hankevaroilla hankittiin Taikalattia –virtuaalinen oppimisympäristö sekä Leado oppimiskeskus, joka mahdollistaa lapsen itsenäisen työskentelyn ja liikkumisen esiopetuksen aikana.

Lisäksi saatiin Perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 A1-kielen opetusta koskevan täydennyskoulutuksen järjestäminen, myöntämispäivä 2.4.2019, 10 000 euroa, käytettävä 31.12.2020 mennessä. Lisäksi saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustus varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja alkuopetuksen lukemisen kulttuuria ja lukutaitoa vahvistaviin toimenpiteisiin 2020-31.7.2022, myöntämispäivä 14.2.2020, 17 500,00 euroa, käytettävä 31.7.2022 mennessä. Rahoituksella järjestetään ylimääräinen lukutunti 2.luokille syyslukukaudella 2021. Lisäksi saatiin Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämä valtionavustus tukena tulevaisuuteen – kirjastoyhteistyöllä syrjäytymistä ehkäisemään 1.9.2020-31.12.2021, myöntämispäivä 19.3.2020, 14 000,00 euroa, käytettävä 31.12.2021. Marraskuussa 2020 alkoi Tukena tulevaisuuteen -hanke, jossa tavoitteena on lukutaitoa ja lukemisharrastusta edistämällä vaikuttaa ehkäisevästi nuorten syrjäytymiseen sekä kehittää lasten ja nuorten kirjastopalveluita.

Lisäksi saatiin tutoropettajien toimintaan ja osaamisen kehittämiseen/kärkihanke 1: uusi peruskouluohjelma, myöntämispäivä 23.1.2019, 19 691 euroa, käytettävä 31.7.2020 mennessä, valtionavustus Perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 A1-kielen opetusta koskevan täydennyskoulutuksen järjestäminen, myöntämispäivä 2.4.2019, 10 000 euroa, käytettävä 31.12.2020 mennessä.

Lisäksi saatiin aikuisten perustaitojen ja digitaalisten taitojen vahvistamiseen, myöntämispäivä 27.11.2018, 8 000 euroa, käytettävä vuosina 2019-2020, valtion erityisavustus. Oulujoki-Opisto sai 100%:sta hankerahaa. Koronatilan vuoksi hankerahaa voi käyttää vielä v. 2021 kevätlukukaudella. Opisto on järjestänyt hankkeen mahdollistamana ilmaisia digikoulutuksia kuntalaisille syksystä 2019 alkaen sekä Utajärvellä että Muhoksella. Vuodelle 2020 suunniteltiin yhteensä 16 ilmaista digikoulutusta (Utajärvelle ja Muhokselle), mutta vain 4 kurssia toteutui koronatilan vuoksi. Lisäksi saatiin lukiokoulutuksen tutoropettajatoiminnan käynnistämisen alueellisena yhteistyönä, myöntämispäivä 18.1.2019, 13 585 euroa, käytettävä 31.7.2020 mennessä. Oulun ammattikorkeakoulun koordinoiman Kempeleen ja Limingan lukioden kanssa pidetty tutorhanke sai jatkoaikaa 31.3.2021 saakka. Lisäksi saatiin vapaan sivistystyön opintotseteli, myöntämispäivä 3.5.2019, 4 000 euroa, käytettävä 31.12.2020 mennessä. Kerhotoimintaan, myöntämispäivä 12.4.2019 8 000 euroa, vuosille 2019-2020..

Valtion avustukset tuloutetaan kokonaan kunnalle tuen myöntämismuonna ja käyttämättä jäänyt osuus siirretään seuraavalle tilivuodelle. Tämä vaikuttaa merkittävästi kuluvan vuoden ja seuraavan vuoden tuloihin, sillä vuodelle 2020 siirrettiin 102 085 euroa. Valtion avustukset tuloutetaan kokonaan kunnalle tuen myöntämismuonna ja käyttämättä jäänyt osuus siirretään seuraavalle tilivuodelle. Tämä vaikuttaa merkittävästi kuluvan vuoden ja seuraavan vuoden tuloihin.

Muhoksen kunta on osallistunut lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan, LAPE. Työ jatkuu sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen yhteistyönä vuosina 2020-2022. Nyt kehitetään perhekeskuksia ja varhaista tukea arjessa sekä lasten ja nuorten matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalveluita.

Sisäinen valvonta

Hyvinvointipalveluiden sisäistä valvontaa on toteutettu Dynasty-asianhallintajärjestelmällä; hyvinvointilautakunnan puheenjohtajalle, kunnanjohtajalle ja hyvinvointijohtajalle on säännöllisesti lähetetty tiedoksi hyvinvointipalvelujen viranhaltijoiden dynasty-päätösluettelo. Lautakunnan kokouksissa on tiedoksi annettavissa asioissa mainittu mm. oppilaspäätöksistä, hankintapäätöksistä, valtuuston päätöksistä ja kunnanhallituksen päätöksistä. Osavuosikatsaukset on käsitelty kaksi kertaa vuodessa ja tilinpäätös sekä toimintakertomukset kerran vuodessa.

Seutukatsaus

Seudullinen yhteistyö on ollut aktiivista Utajärven ja Vaalan kanssa. Sivistysjohtajien etätapaamiset olivat kevästä alkaen viikoittaisia.

Suunnitelman mukaisia toimenpiteitä on toteutettu seuraavasti:

	Kohde	Vastuu	Aikataulu	säästö / tuotto euroina
1	Palveluverkon kehittäminen	hallinto ja luottamushenkilöt	2019-2020	20 000- 1 000 000
2	Perusopetuksen henkilöstörakenteen ja tuntikehyksen selvittäminen ja mahdollinen sopeuttaminen	hallinto, rehtorit ja luottamushenkilöt	2019-	
3	Lukion kustannusrakenteen selvittäminen ja mahdollinen sopeuttaminen	hallinto, lukion rehtori ja luottamushenkilöt	2019-	
4	Asiakasmaksujen päivittäminen	hallinto	2019-	20 000
5	Muiden oppilashuollon kustannusten selvittäminen	hallinto	2019-	
6	Työssä jaksamiseen panostaminen	kaikki	2019-	
7	Kestävän kehityksen huomioiminen arjen toiminnoissa	kaikki	2019-	10 000
8	Toimintojen ulkoistaminen	hallinto ja luottamushenkilöt	2019-	

1. Palveluverkon kehittäminen

- kouluverkkoselvityksen tekeminen
- koulu- ja varhaiskasvatusverkon säännöllinen tarkastelu
- talousnäkökulman huomioiminen kirjastoauton reittien suunnitteluissa
- sisaralennuksen poistaminen yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevilta lapsilta
- esiopetuksen järjestäminen kunnan omissa yksiköissä (varhaiskasvatus)
- kirjaston kiinnipito kesäisin kaksi viikkoa
- Koivu- ja Tähti kulttuurikeskuksen ja Tähtiareenan toiminnan kehittäminen ja tilojen markkinointi

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Kunnanvaltuusto käsitteli kouluverkkoselvitystä 2020 kokouksessaan 29.6.2020 § 25. Valtuusto hyväksyi kunnanhallituksen esityksen, että perustetaan virkamiestyöryhmä laatimaan kouluverkkoselvityksen mallien III, IV ja V vaihtoehtojen pohjalta suunnitelmaa, jonka tavoitteena on, että lukuvuonna 2024-2025 Muhoksen kunnassa olisi toiminnassa kolme alakoulua. Kouluverkkoselvityksen toteutus tapahtuu vaiheistettuna alkaen vuonna 2023. Edelleen valtuusto päätti, että asetettavan virkamiestyöryhmän toimikausi päättyy 31.12.2020. Työryhmän kokouksessa 26.11.2020 keskusteltiin suunnitelman valmistumisesta ja päädyttiin pyytämään suunnitelman tekemiselle jatkoaikaa helmikuun 2021 loppuun. Kunnanhallitus myönsi kokouksessaan 7.12.2020 § 233 anotun jatkoajan 28.2.2021 saakka virkamiestyöryhmän työn valmistumiselle. Varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmaa hyväksyttiin hyvinvointilautakunnassa 30.9.2020 § 128. Kirjastoauton pysäkkien kävijämäärää seurataan, turhat pysäkit lakkautetaan, vastaavasti toivomuksesta perustetaan uusia pysäkkejä, reittisuunnittelua on pyritty tekemään niin, että ei ajella edestakaisin, vaan käydään yhdellä suunnalla useampi perättäinen pysäkki kerrallaan, käytössä on kahden viikon reittiaikataulu, kouluilla ja päiväkodeilla on käynnit viikoittain, koulujen loma-aikoina ei ole liikennöintiä. Hyvinvointilautakunta on käsitellyt sisaralennusta eikä ole myöntänyt sitä. Muhoksen kunta järjestää esiopetusta kunnan omissa peruskouluissa ja päiväkodeissa sekä kahdessa yksityisessä päiväkodissa. Kirjasto oli kiinni heinäkuussa 2 viikkoa. Maaliskuussa 2020 Koivu ja Tähti -kulttuurikeskuksen Koivu ja Tähti -salissa käynnistyi av-remontti, jossa uusittiin av-laitteisto tämän päivän tasolle. Koronapandemian aiheuttama poikkeustila sulki kulttuurikeskuksen tilat maaliskuun puolesta välistä kesäkuun alkuun saakka. Tällöin tiloihin ei ollut sallittua ottaa mitään yleisötilaisuuksia. Kun kulttuurikeskus avattiin uudelleen kesäkuun alusta, huomioitavana oli koronarajoitukset sekä -ohjeistukset, jotka vaihtelevat kuukausittain. Kulttuurikeskuksen pihan ja Muhostien remontti vaikeutti kesän aikana huomattavasti asiakkaiden pääsyä kulttuurikeskukselle. Muhoksen kunnan kulttuuripalvelut ja Kirjastokahvila Joviaali toteuttivat yhteistyössä Kesäkeitaan kulttuurikeskuksen puistoalueelle, jossa järjestettiin useita pienehköjä, turvallisuusohjeet täyttyviä tapahtumia.

2. Perusopetuksen henkilöstörakenteen ja tuntikehyksen selvittäminen

- jakotuntien myöntämisperusteiden yhtenäistäminen
- tuntikehyksen ja ryhmäkokojen sopeuttaminen

Toteutuneet toimenpiteet 2020: esi- ja perusopetuksen tuntikehys on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 22.4.2020 § 57 ja erityisopetuksen tuntikehys on hyväksytty 22.4.2020 § 58 sekä 13.5.2020 § 74.

3. Lukion kustannusrakenteen selvittäminen ja mahdollinen sopeuttaminen

- lukion tuntikehyksen sopeuttaminen vastaamaan oppilasmäärää
- E-lukion mahdollisuuksien hyödyntäminen
- ryhmäkokojen kasvattaminen

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Lukion tuntikehys on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 22.4.2020 § 59. Tuntikehyksen kustannustehokkuus riippuu opetusryhmien koosta. Kurssin suorittaminen ohjataan eLukioon, jos jonkin kurssin valinnat ovat selkeästi alle 10. Tai

vaihtoehtoisesti kurssi voidaan tarjota osittain itsenäisesti niin, että opiskelijat saavat opetussuunnitelman mukaisesti koko kurssin ja opettajan palkkaus on puoli kurssia.

Jo toista lukuvuotta aloittajamäärä on selkeästi ollut ns. kolmisarjainen, noin 80 opiskelijaa. Lukio on luokaton, joten samoilla kursseilla voi olla eri luokka-asteen opiskelijoita. Niinpä aloituspaikkamäärä ei voi olla 90, jolloin teoreettisesti pakollisten kurssien ryhmissä olisi 30 opiskelijaa ja tilanteen voisi kuvitella olevan kustannustehokkainta. Aloituspaikkamäärä on ollut 80, jolloin kurssien ryhmiin mahtuu myös vanhemman ikäluokan opiskelijoita. Lisäksi kurssitarjotinta ei voi tehdä niin, että saman kurssin kaikissa kolmessa ryhmässä lukujärjestysvalintojen jälkeen olisi tasamäärä opiskelijoita. Ryhmäkoko pakollisilla 1. ja 2. vuoden kursseilla on noin 28, maksimissaan kuitenkin jopa 34.

Tällä hetkellä sekä 1. että 2. lukuvuoden suhteen pakolliset kurssit tarjotaan kolme kertaa ja vain abiturienttien ikäluokka on ns. kaksisarjainen. Ennuste on, että elokuussa 2021 lukio on kaikkien ikäluokkien suhteen ns. kolmisarjainen ja silloin opiskelijoita on noin 250. Koska koulurakennus on tehty 170 opiskelijalle, käytössä on vain 9 luokkatilaa, kun samaan aikaan kuvataideluokassa ja salissa voi olla yläkoulun ryhmiä, tuo opiskelijamäärä 250 alkaa olla tilojen suhteen maksimi ja joitakin tiloja voidaan tarvita yläkoulun puolelta.

Ryhmäkokoja ei ole mielekästä kasvattaa suuremmaksi kuin 30-31. Suuret ryhmäkoot alkavat näkyä ylioppilaskirjoitusten tuloksissa. Korkeakoulujen opiskelijavalinnoista yli 50% tapahtuu ylioppilastutkinnon tulosten perusteella, joten opiskelijoiden onnistuminen ylioppilaskirjoituksissa on entistä tärkeämpi asia.

E-lukion mahdollisuuksien hyödyntäminen. Tällä hetkellä kielistä vain englanti, ruotsi ja äidinkieli opetetaan omassa lukiossa. eLukion tarjonnan kautta laajennetaan kielivalikoimaa. Saksa ja ranska tarjotaan eLukion kautta, samoin eLukiosta voi valita mm. venäjän, espanjan, italian, japanin ja kiinan sekä pohjoissaamen kurseja. Lukuvuonna 2020-2021 filosofian syventävät kurssit ja kokonaan elämänkatsomustiedon kurssit tarjotaan eLukiosta. Kevään 2020 tilanne vanhassa lukiorakennuksessa oli ongelmallinen, jolloin eLukioon siirrettiin joitakin opiskelijoita sisäilma oireilun takia, kunnes kaikki opiskelijat 16.3.2020 siirtyvät koronan takia oman koulun opettajien pitämään etäopetukseen. eLukion kautta opiskelee myös aikuisia työ ohessa.

4. Asiakasmaksujen säännöllinen päivittäminen

- aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen säännöllinen tarkistaminen
- Oulujoki-Opiston kurssimaksujen säännöllinen tarkistaminen
- varhaiskasvatuksen maksuperusteiden säännöllinen tarkistaminen
- avoimen varhaiskasvatuksen maksujen tarkistaminen
- tilojen käyttökorvausten yhtenäistäminen ja säännöllinen tarkistaminen

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Koululaisten iltapäivätoiminnan maksut lukuvuonna 2020-2021 on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 18.3.2020 § 33. Oulujoki-Opiston kurssimaksuja on korotettu viimeksi vuonna 2018, koska kevään 2020 osalta koronatilanne vähensi kurssilaisten määriä, kun iso osa kursseista keskeytettiin ja jos kurssimaksuja olisi nostettu nyt, niin se vähentäisi osallistujia entisestään. Kunnallisen perhepäivähoidon kustannuskorvaukset vuonna 2020 on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 22.1.2020 § 3. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen indeksitarkistus 1.8.2020 alkaen on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 22.1.2020 § 4. Varhaiskasvatuksen kesän maksuhyvityskäytäntö on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 19.2.2020 § 25. Varhaiskasvatuksen maksuhyvitys 18.3- 13.4.2020 välisenä aikana on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 18.3.2020 § 45. Iltapäivätoiminnan maksut kevätlukukaudella 2020 on hyväksytty hyvinvointilautakunnassa 7.4.2020 § 48. avoimen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja ei ole ollut tarvetta tarkistaa, sillä 10€ on sopiva maksu, koska suunnitelmissa on siirtää toimintaa ulko- ja liikuntapainotteisemmaksi.

5. Muiden oppilashuollon kustannusten selvittäminen ja vaikuttavuuden arviointi

- oppilashuollon kustannusten jatkuva tarkastelu ja kustannuksia alentavat toimenpiteet
- ohjaaja- ja avustajaresurssin joustava tarkastelu hyvinvointipalveluiden sisällä

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Opiskeluhoolto on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään, pidetään yllä ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille. Opetustoimi ja sosiaali- ja terveystoimi toteuttavat opiskeluhoitoa suunnitelmallisena monialaisena yhteistyönä. Sitä tehdään yhdessä oppilaiden tai opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja ehkäisevää ja se kuuluu kaikille. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on ehkäisevää ja tukea antavaa. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Siihen voi kuulua myös monialainen hallintorajoja ylittävä asiantuntijaryhmä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Moniammatillisesti suunniteltu ja toteutettu oppilashuollon tuki toteutuu Muhoksen eri kouluilla yksilökohtaisen ja yhteisöllisen oppilashuoltotyön keinoin kunnallisen opiskeluhoitoryhmän linjaamien raamien puitteissa opetussuunnitelman perusteiden sekä opiskeluhoitosuunnitelman mukaisesti. Kunnallinen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu vuosittain tarkastellen tilannetta moniammatillisesti ja laajasti eri oppilaitosten ja koko kunnan näkökulmasta.

Oppilashuoltotyö on matalan kynnyksen varhaista puuttumista ongelmiin siinä vaiheessa kun ne vielä ovat hoidettavissa oman kunnan toimenpitein, näin vähentäen ja parhaassa tapauksessa jopa estäen asioiden kriisiytymistä ja monimutkaistumista, ja esimerkiksi lasten huostaanotto tai sijoittaminen perheidensä ulkopuolelle, sekä laitoshoidon ja erityissairaanhoidon tarve vähenevät. Pitemmällä tähtäimellä varhaisilla toimenpiteillä on vaikutusta myös syrjäytymisen ehkäisyyn ja tätä kautta vaikutetaan siihen, että myöhemmin syrjäytymisestä aiheutuvat kulut pienenevät. Ennakointi ja varhaisen vaiheen puuttuminen vaativat tahtoa sijoittaa näihin palveluihin, tätä Muhoksella mallikkaasti on toteutettukin. Tällä hetkellä on todettavissa, että poikkeusolojen etäopetusaika lisäsi entisestään oppilashuollon palveluiden tarvetta, ja tämän myötä myös esim. kuraattoripalvelut ja psykologipalveluiden tarve näyttäisi kasvaneen edelleen, mikä tulee huomioida näiden palveluiden resursseissa tulevaisuudessa.

Muhoksen kunnan moniammatillinen oppilashuoltoryhmä teki 11.3.2020 esityksen alueellisiin pienluokkin valittavista oppilaista. Pienluokkiin haku tapahtuu pedagogisella selvityksellä. Luokkiin hakevilla uusilla oppilailla tulee olla liitteenä asiantuntijalausunto, josta käy ilmi oppilaan tuen tarpeet ja pienluokan tarve. Oppilashuollon kustannuksia on tarkasteltu säännöllisesti, ja oppilaiden sijoittamisessa on ensin katsottu kunnan opetuksen järjestämisen mahdollisuudet. Lukion opiskeluhoollon painopiste on ennaltaehkäisyssä, lukio-opintojen perehdytyksessä tärkeitä ovat tutorit, kaikki ryhmänohjaajat haastattelevat kaikki oman ryhmänsä opiskelijat ensimmäisen jakson jälkeen, ongelmatilanteissa haetaan opiskelua tukevia joustavia ratkaisuja, samoin perusopetuksessa oppilashuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana monialaisena yhteisöllisenä ja yksilökohtaisena oppilashuoltona oppilaiden-, huoltajien-, opetus-, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden tahojen kanssa.

Koulunkäynninohjaajien tarpeesta tehtiin kouluille kartoitus ohjaajaresurssin tarpeesta oppimisen tuen päätösten ja terveydellisten perusteiden perusteella. Ammatillinen työryhmä kävi hakemukset läpi ja päätti kouluille annettavan ohjaajaresurssin. Keväällä linjattiin myös koulunkäynninohjaajien määrä pienluokkiin

Hyvinvointilautakunta hyväksyi 2.12.2020 § 162 Muhoksen kunnan päiväkotien esiopetuksen oppilashuollon käsikirjan 2020.

6. Työssä jaksamiseen panostaminen

- selvitetään millä keinoilla pystyttäisiin parantamaan työssä jaksamista.
- sairauspoissaolojen ja sijaiskustannusten vähentäminen
- TYKY-toiminnan kehittäminen
- työyhteisökoulutus

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Työssä jaksamisen lähtökohtana on henkilöstön tasa-arvoinen kohtelu, mm. tästä johtuen on hyvä, että Muhoksen kunnan henkilöstöpäällikkö Jouni Tirola aloitti työnsä 1.6.2020. Hyvinvointipalveluiden henkilöstöllä on ollut työnohjausta; yksilö- ja ryhmäohjausta. Varhaiskasvatuksessa esimiesten säännölliset johtoryhmän palaverit, esimiesten ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien säännölliset Pao palaverit, päiväkodeissa säännölliset viikkoja tiimipalaverit, koko henkilökunnalle kehityskeskustelut ja yhteiset koulutukset. Päivärinteen päiväkodin kiertävän lastenhoitajan palkkaus 5 kk, helpotti huomattavasti sijaisongelmissa ja vähensi sijaiskustannuksia. Koivulehdon päiväkodissa saatu vakinaiseen toimeen talon sisäinen kiertävä varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, vaikuttanut positiivisesti henkilöstön jaksamiseen, työvuorojärjestelyillä tuetaan jaksamista ja Koivulehdon päiväkoissa on mietitty, miten kaikki vuoropuolen työntekijät pystyisivät osallistumaan työiltoihin ja työtoimintaan, kun lapsia aina paikalla sekä miten Koivulehdon päiväkodissa voitaisiin panostaa työntekijän omalla ajalla tapahtuvaan toimintaan, joka edesauttaa työssä jaksamista?

Muhoksen yläkoulussa on järjestetty henkilöstölle pari kertaa ohjattua liikuntaa. Laitasaaren koulussa voi mahdollisuuksien mukaan opettaa haluamiaan aineita, joihin on mielenkiintoa, yhteiset tuokiot henkilökunnan kanssa, vertaistuki, hyvä yhteishenki ja toisten tukeminen, mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön, mahdollisuus tehdä kevennettyä työ määrää ja hyvät työolot. Hyrkin koulussa työssä jaksamisen kannalta tärkeänä pidetään hyvää työilmapiiriä henkilöstön keskuudessa. Keskustelukulttuuri on välitön ja ystävällinen. Vaikeiden tilanteiden keskellä puhutaan avoimesti asioista myös huumoria runsaasti viljellen. Työssä jaksamista heikentää tilanne, jossa henkilö tarvitsisi työterveyden apua, koska juuri silloin tulee esille palvelun heikoksi koettu taso. Tämä on surullista, koska työterveyshuollon pitäisi toimia niin, että juuri silloin harvoin, kun apua tarvittaisiin omaan terveydentilaan ja jaksamiseen, apua kokisi saavansa. Sijaiskustannukset on koetettu pitää kohtuullisina tekemällä oto-tunteja mahdollisuuksien mukaan. Niiden tekeminen paljon heikentää kuitenkin työssä jaksamista, joten tältä osin on ristiriitainen tavoite parantaa työssä jaksamista ja vähentää sijaiskuluja samanaikaisesti. Kirkonkylän koulussa selkeä osallistava ja avoin tiedonkulku koulun arkeen liittyvissä asioissa ollut ensiarvoisen tärkeää. Korona-aikana yhteisöllinen sitouttaminen (sovittuihin yhteisiin päätöksiin on sitouduttu ja niistä on pidetty kiinni). Koronarajoitteet vähentäneet yleisesti sairaspöissaolojen määrää; tehostettu hygienia, kontaktien tietonen välttäminen, etäkoulutukset/palaverit jne. Kirjastossa työaikaa ja vuoroja säädetty, jos on ollut väsymystä tms. esim. yksi työntekijä tekee tällä hetkellä omaehtoisesti 80%. Muutenkin toimittu joustavasti työvuorojen ja aikojen suhteen. Työtehtävien osalta on tarvittaessa käyty keskusteluja ja monipuolistettu, lisätty, vähennetty toiveen ja tarpeen mukaan. Työntekijä voi suunnitella, miten hoitaa oman vastualueensa työn.

Kunnanhallituksen linjaus sijaistamisten rajoittamisesta kuormittaa henkilökunnan jaksamista. TYKY-toiminnan kehittämiseen tarvittaisiin kuntakohtaisen panostuksen (esim. työnohjaus mahdollisuus) lisäksi yksikkökohtaiset määrärahat, jotka voitaisiin suunnata henkilökunnan työkyvyn ylläpitämiseen monella eri tasolla; koulutuksen monipuolistaminen, yhteisölliset yksikkökohtaiset työ-tapahtumat, arkityön tukeminen (pienetkin asiat luovat hyvää yhteishenkeä ja mieltä työntekijöissä vrt. esim. Maailman opettajien päivä, jolloin ammattijärjestö tarjoaa pullakahvit kaikille jäsenille) jne. Opetuksessa jatkuva oto-tuntien pitäminen (kahden luokan opettaminen yhdellä opettajalla) ei paranna työssä jaksamista. Työpäivistä tulee tauottomia, kun

ihmisiä on pois, mikä kuormittaa paikalla olevaa henkilöstöä. Tämä voi johtaa jopa lisääntyviin sairauspoissaoloihin. Tyky -toiminta on ollut tyky -seteleiden varassa, jotka pitää lunastaa kunnan kassalta neuvonnasta. Setelit voisi toimittaa toimipisteisiin ja luovuttaa henkilöstölle maksutta, jotta kuntakeskuksen ulkopuolellakin olevien työyksiköiden henkilökunta olisivat tämän asian kanssa tasa-arvoisia versus kylän pinnassa olevat toimipisteiden henkilöstö.

7. Kestävän kehityksen huomioiminen arjen toiminnoissa

- kierrätyksen lisääminen
- energiaa, vettä ja lämpöä säästävät toimenpiteet yksiköissä – 50/50-mallin ottaminen käyttöön
- kestävän kehityksen tehostettu huomioiminen kasvatustoiminnassa

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Päivärinteen päiväkodissa kierrätetään pahvit, paperit, biojätteet, paristot, muovi, lasi, metalli, käytetään askarteluissa kierrätys – ja luonnonmateriaaleja, ei osteta kertakäyttöastioita ym. kertakäyttöisiä välineitä/harkiten muovituotteiden hankinta, valot sammuvat automaattisesti kun tiloissa ei oleskella, vettä käytetään säästeliäästi käsien pesuissa, 11 asioiden konepesu, pestään vain täysiä pyykkikoneellisia, tehostetusti käydään lasten kanssa toiminnassa läpi kierrätysteemaa ja kestävästä kehitystä, luonnonvarojen uusiutumista, luonnon suojelua (valitaan toimintaan kestävästi tuotettuja materiaaleja/leikkivälineitä).. Varhaiskasvatuksessa on lisätty sähköistä asiointia. Koivulehdon päiväkodin ryhmät huuhtelevat, keräävät ja vievät itse tyhjät maitopurkit pahvin keräykseen (nämä menivät aikaisemmin keittiöltä sekajätteeseen), toivottu muovijätteelle oma keräysastia -> lisää kierrättämistä ja vähentää kalliin sekajätteen määrää, hanoihin asennettu veden rajoittimet ja säädetty kuuman veden lämpötilaa, valittu "kekevastaava", ryhmissä käyty lasten kanssa kierrätystä ja veden kulutusta läpi esim. videoiden ja lorujen avulla ja käytäntöön viety oppeja. Päiväkodeissa on lisätty kierrätystä mm. askarrellaan luonnonmateriaaleista ja kierrätysmateriaaleista sekä leipäpusseja käytetään likapyykkipusseina. Lapsia kannustetaan ottamaan ruokaa sen verran, mitä jaksavat syödä. Vettä käytetään säästeliäästi, käsipaperia ei käytetä turhaan, sähköinen viestintä, valot sammuu automaattisesti ja sisäisessä postissa käytetään vanhoja kirjekuoria.

Vuoden alussa on otettu 50/50-malli käyttöön ja siinä ovat mukana Koivulehdon päiväkotia ja Laitasaaren koulu. Myös Muhoksen yläkoulussa on toteutettu 50/50-mallia. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa käytetään kierrätysmateriaalia, ja esim. leikkivälineitä on saatu lahjoituksina. Korona-aikana ei vettä voi hirveästi säästää, mutta paperia voi, kun lapset on ohjeistettu siihen. Kestävä kehitys opitaan esim. kierrätyksen kautta. Samoin ruoan oikean annosmäärityksen opettaminen on säästöä, niin hävikki on vähäisempi.

Laitasaaren koulu on Vihreä lippu-koulu jo kahdeksatoista vuotta ja sen ympäristökasvatuksen ohjelma kulkee mukana jatkuvasti. Teemat vain vaihtuvat vuosittain ja laaditaan toimintasuunnitelma, joka pitää hyäksyä Suomen Ympäristökasvatuksen seurassa. Laitasaaren koulussa tämän lukuvuoden ympäristöraati on valittu, siinä on edustajat kaikilta luokilta. Luokissa on kierrätyslaatikot, jotka järjestäjät tyhjentävät. Kierrätystä harjoitellaan erikseen vuosittain. Energian kulutusta seurataan vuositasolla ja välillä on pidetty energian säästöviikkoja ja esim. sähköttömiä päiviä. Tieto kodin lämmitysmuodosta ja keinoista säästää energiaa. Missä on sähkötaulu ja -mittari kotona. Turhien valojen sammuttaminen. Veden kulutusta on mitattu, esim. minkä verran vettä kuluu vessan vedossa, suihkussa jne. Taloudellisten käytäntöjen opettaminen oppilaille ja aikuisille. Kirkonkylän koulussa on tehty kierrätysuunnitelma; paperi ja pahvi (luokittain), metalli ja lasi (kerroksittain). Jalkauttaminen resurssin puutteen (ei ole ollut erillistä määrärahaa kierrätysastioille) vuoksi kesken. Uudet koulurakennukset on varustettu luokittain ja kerroksittain valaistuksen osalta liiketunnistimilla. Kestävä kehitys jalkautetaan mm. käytännön toimenpiteiden kautta (kierrätys). Kestävä kehitys on yksi koulun arvoista, joka näkyy kaikessa koulun toiminnassa. Hyrkin koulussa lukuvuosi 2019-2020 on kestävän kehityksen teemavuosi, teemavuosi näkyy koulutyössä sekä monialaisessa oppimiskokonaisuudessa että muutoinkin

vuoden aikana. Muhoksen lukion lukuvuoden 2019-2020 painotuskohde on kestävä kehitys, lukiossa kierrätystä toteutetaan yhdessä opiskelijoiden kanssa, luonnonvarojen ja energian säästämistä harjoitetaan 12 valitsemalla kestäviä tuotteita, vähentämällä paperinkulutusta ja mm. sammuttamalla valoja tyhjiksi jäävistä tiloista, ekologiseen ja taloudelliseen kestävyysliittymiä asioita toteutetaan yhdessä opiskelijoiden kanssa, kestävä kehitys toteutumiseen liittyy myös sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, mikä näkyy tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamisena (kyselyt ja suunnitelma) sekä erilaisuuden hyväksymisenä. Alakoulujen opetussuunnitelmassa mainitaan kestävästä kehityksestä seuraavaa: Koulujen toimintakulttuurin tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää mm. kestävä elämäntapaa.

Lukion opetussuunnitelmassa yksi painopisteistä on kestävä elämäntapa, joka on vielä purettu kestävä kehitys tavoitin osa-alueisiin. Kestävä kehitys näkyy joka oppiaineessa sekä vahvasti lukion toimintakulttuurissa.

Kirjastossa on otettu biojätteen keräys käyttöön, lisäksi käytetään keräykseen menevien papereiden kääntöpuolet muistilappuina, käytetään sisäisessä postissa käytettyjä kirjekuoria, postituksessa käytetään siistit pehmustetut kuoret uudelleen, rikki menneistä huonekaluista otettu käyttökelpoiset osat ja hyödynnetty niitä, mm. käytöstä poistettujen rikkiäisten kalusteiden päältä otettu ehyt kangas ja käytetty se esim. tuolin päällystämiseen, säästetään kovat pahvit yms. käyttökelpoinen tulevaa tarvetta varten, kartongeista käytetään kääntöpuolet ja hyödynnetään siistejä osia, korjataan kirjoja, poistetut kirjat ja lehdet kierrätetään: myydään, lahjoitetaan eteenpäin, sopivat sokkotarrat käytetään uudelleen, eaineiston lisääntyessä vähennetään vastaavasti muun aineiston hankintaa, seurataan ympäristössä tapahtuvaa, muutosta ja reagoidaan siihen - esim. on vähennetty cd-levyjen ja aikuisten dvdlevyjen hankintaa, koska asiakkaat hankkivat niitä muuta kautta (osittain panostettu e-aineistoon), kirjojen lainaaminen yleensäkin kestävä kehitystä tukevaa. kirjastonkäytön opetuksessa neuvotaan kirjojen oikeanlainen käsittely niin, että ne kestävä mahdollisimman kauan on edennyt kestävällä tasolle.

8. Toimintojen ulkoistamisen tutkiminen

- tutkitaan, että voiko toimintoja ulkoistamalla saavuttaa kustannussäästöjä
- tehtävänkuvien tarkastelu talouden näkökulmasta

Toteutuneet toimenpiteet 2020: Koivulehdon päiväkodin kiertävän lastenhoitajan toimella on ollut merkitystä sijaisten osalta.